

Mart 1971

Aziz işçi kardeşlerim,

İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nin kongresinde, hiçbirinize benim kalkıp, İşsizliğin ve Pahalılığın ne olduğunu anlatmama yer yoktur. Bunu her işçi, her köylü, her esnaf, her aydın vatandaşımız, her gün, her saat iliklerine, kemiklerine dek acıyla duyar, bilir.

Ancak, bu derneğin İşsizlik ve Pahalılıkla savaşı bu kadar yaygın bir kavga iken, onun küçümseme anlamına gelen, kimi kitaptan öğrenilmiş lâkârdılarla yorumlanması var. Yani, deniyor ki: Yahu, dünya artık kan gövdeyi götürmüş bir durum takınıyor. Siz de Pahalılık gibi, İşsizlik gibi, ufak tefek meselelerle savaşa kalkmışsınız. Bu tarzda bir küçümseme var. Yani, İşsizlikle ve Pahalılıkla savaş sanki en ufak meseleymiş gibi öne sürülüyor. Bununla, belki birçok arkadaşlarımızın, kardeşlerimizin bu savaşta gereği kadar enerjik davranmalarını kösteklemek istiyorlar.

Hakikatte, 100 kişimizde 99 kişimizi her gün, her saat ezen açık İşsizlik, yahut gizli kapakla İşsizlik ve onun yanında azgın Pahalılık nasıl küçük bir iş olur? Binde 999 insanımızı ezen böyle bir âfet, böyle bir illet, nasıl olur da bütün milletimizin, bütün yurttaşlarımızın her günkü en birinci baş belâsı sayılmaz? Ve ona göre, ona karşı savaşa çıkmak, nasıl olur da bütün vatandaşlarımızın elbirliğiyle girişmeleri gereken en muazzam, en ulu, en kutsal savaş olmaz?

Bunu, ne yazık ki, bazı kitap bülbüllerimiz, - kendileri belki de ekmeğelden, su gölden geçiniyorlarsa; evlerinde ekmeğ bekliyen, su bekliyen çocukları yoksa, - kolayca: İşsizlik te neymiş, Pahalılık ta neymiş? gibi, küçümseyebilirler. Ama, burada, salonun çoğunluğunu işçi kardeşlerimin teşkil ettiği bir ortadayız. Burada hiç kimse, İşsizliğin ve Pahalılığın ne dehşetli bir âfet olduğunu bilmiyenimiz yoktur. Çünkü içimizde hazıryeyici yoktur.

İşsizlik nedir? Pahalılık nedir? Bunun hakkında her zaman konuşuyoruz, yazıp çizmiye çadışıyoruz. Burada da birkaç kelimeyle bunu açıklamak yerinde olacak.

Biliyoruz, Pahalılık: İşsizliğin sonucudur. Günde 100 bin lira kazanan bir insan, kendi işinde: ekmeğin 1 lira olması, yahut 100 lira olması arasında hiç bir fark görmiyebilir. Ama, günde 20 lira, 10 lira kazanan bir işçi için, ekmeğin 80 kuruştan 90 kuruşa çıkması: evde bir dilim ekmeğin eksilmesi, bir çocuğun aç kalması demektir.

Bu bakımdan, asıl felâket: işsiz kaldığı zaman bir işçi, köylü, aydın vatandaşımız, bir bardak su bile ona pahalı gelir. Ama işinde gücünde, iyi kötü

bir kazancı yerindyse o vatandaşımızın, tabii o zaman Pahalılık ta onu o kadar sarsmaz.

Şu halde, asıl problem bugün: Pahalılık değil, İşsizliktir başta gelen. İşsiz bir millet haline getirilmişizdir. Bu nasıl ve niçin olmuştur? Onu ben size, yaşlı bir arkadaşınız olarak, özetlemek istiyorum. Ki, içyüzünü öğrendiğiniz bu İşsizliğe karşı, dolayısıyla Pahalılığa karşı savaşımızda, hangi devleri yenmek gerektiği gözümüz önünde daha iyi belirsin.

Biliyoruz, - köyden gelmemiş arkadaşlarımız çok azdır, - orta bir köylü hayatı için İşsizlik denilen şey yoktur. Pahalılık, kendiliğinden yoktur. Köy ailesinin reisi kimse, meselâ tarlanızın şurasına şu kadar buğday ekeceğiz, der, şurasına şu kadar ^{başka şey}.. Yahut şu hayvanları besliyeceğiz. Böyle bir plân yapar. Ve ailece o işe girerler. Hiç kimse işsiz kalmaz. Kadınsa, kadına: Sen, evin tahilından yapılmış unla ekme yapacaksın. Köyünden aldığımız yünü, eğirip iplik, ondan da dokuma yapacaksın. Ve ilh...

Binaenaleyh, orta bir köylü.. Ama bu köylü bizim artık Türkiye'de de silinmek üzere. Gerçek te böyledir köylü hayatı için. Bir yandan alınteri ile ekmeğini çıkaran, kazanan insan için İşsizlik diye bir şey yoktur. Evin bütün aile üyeleri: kadına, çoluğu, çocuğuyla bütün insanları, kendi işlerine giderler, çalışırlar ve orada ekmeıklarını çıkarırlar. Bu ekmeğin ucuz mu, pahalı mı olduğunu akıllarına bile getirmezler. Onlar için, demek, ne İşsizlik vardır, ne de Pahalılık.

O yüzden, biliyorsunuz, köylümüz (dünya ölçüsünde birçok köylü aileleri için olduğu gibi) çok misafirsefer sayılır. Yani, onun için, yarattığı değerlerden: ekmekten, giysiden, yeyip içecekten hiçbirisi pahalı veya ucuz kavramına girmez. Ürünüdür. Ortadadır. Kendisi yediği kadar yer. Misafirine de ondan biraz verebilir. Ve bunu hiç yadırgamaz. Yani, orta ideal köylülüğün bu fazileti de, İşsizlik ve Pahalılık denilen şeyi bilmemesinden ileri gelir.

İnsanlar, bundan birkaç yüzyıl, yahut daha evvel, daha sonra için, bu kadar basit bir hayat yaşarlardı. Buna tabii ekonomi diyorlar, yahut kapalı ekonomi diyorlar. İnsanlarımızın bizim de, başka ülkelerin de, yüzlerce yıl önce bütün çalışma alanları böyle kapalı ekonomi içinde ürün yapmak, ve böylece İşsizlik ve Pahalılığı bilmemek biçimindeydi.

Peki, nasıl oldu da, insanlığın içine hangi kurt girdi de, kemire kemire bir de baktık ki, bugünkü durum ortaya çıktı?

Bunu kısa, yakın, bizim tarihimizde olduğu gibi, hepimizin günlük deneylerinde de her gün görmüştüzdür. Bunun izahı, açıklaması, her gün bin bir örnekle ortadadır. Ben onun uzun tarihçil gelişimini burada açıklamayı, fazla yormak olur sizi diye yapmayacağım. Yalnız bir söz, bir tanım vardır, biliyorsunuz.

İşçi arkadaşlarımızın her gün yaşadıkları canavar: İşveren dediğimiz insan tipinin, İşverenler sınıfı'nın toplumda sahneye çıkmasıyla birlikte, bir de bakarsanız ki, ortada yavaş yavaş işsizlik başlar. Ve tabii, her işsizlik her keseyi boşalttığı için, işsiz kalan insanların her şeyi pahalı görmek durumuna düşerler.

Demek ki, bir ülkede işsizlik ve Pahalılık, zannettiğimiz gibi bir semavi, yani gökten inen bir âfet yahut herhangi bir politikacının gelişigüzel arzusu yahut yanlışı konusu değildir. Her ülkede, kurulu düzen adını alan Kapitalist düzeninin, İşveren düzeninin en kaçınılmaz, en birinci zehirli sonucudur, zehirli meyvasıdır.

Yâni, bize çok basit, bayağı bir olaymış gibi görünen işsizlik ve Pahalılık, gerçekte İşveren sınıfının kurduğu soygun ve çapul düzeninin önüne geçilmez bir hastalıktır. O düzen ortada durdukça, falan beyefendinin iktidarda olması yahut düşmesi, filân tedbirin alınmış olup olmaması.. ne işsizliği kaldırır, ne de Pahalılığı.

Kapitalistin bu açmaza insanlığı ve bu arada Türkiyemizi düşürüşünün nedeni: hepimiz gene örnekleriyle bilirsiniz. Bildiğiniz gibi, iflâs etmiş esnaf-ları, iflâs etmiş köylülere, yani geçinemez, toprağından geçim sağlayamaz yahut toprağını Tefeci-Bezirgâna kaptırmış, topraksız kalmış olması yüzünden şehirlere akan eden, işsiz kalmış yığınla vatandaşları, kapitalistin bir çatı altında toplayıp, onların arasında bir işbölümü yapıp: Hadi bakalım, siz şimdi İşçi oldunuz, diyerek sömürmeye başlamasıyla ortaya çıkar.

Peki, iş vermiyor mu kapitalist? Böylece işsiz kalan köylülere, işsiz kalan esnaf-lara, işsiz kalan aydınlara iyi kötü bir çatı açıyor, onun altında bir ekmek kapısı gösteriyor. Tamam, gösteriyor ama, bunun altında yatan şöyle bir sonuç kendiliğinden çıkıyor.

Kapitalist, oraya topladığı işsiz köylü, esnaf, aydın ve ilh.. bütün toplum döküntülerine, işsiz kalmış insanlara ekmek vereyim diye açmada orasını. Daha yüksek verimli bir iş yaparım da, oradan daha üstün bir Kâr ederim. Budur onun gönlünde yatan. Yâni işçileri, işsiz kalmış vatandaşları düşünerek, onlara ekmek çıksın diye değil. Kendisine yağlı kârlar çıksın diye; han, apartman kurup, fabrika bir çatı iken, onu göğe tarmamış bir apartman biçiminde büyük fabrika haline getiririm, diye girer bu işe.

Şimdi, bu iş te böyle gelişti mi, ne olur? Her gün teknik gelişir. Yâni, eskiden esnaf bir küçük çekiçle, köylü bir karasaban ve bir paslı orakla bütün işini görürdü. Sanayileşme başladı mı, kapitalist üretim dediğimiz gelişim yürümeye başladı mı, orada ister istemez âletler daha mükemmelleşmeye başlar, işbölümüne göre daha mükemmel çeşitlere girer.

Sonra bu âletlerin, insansız da çalıştırılması için, mekanizmalar kurulur. Ki ona, Makine adını veriyoruz. Şu halde, makinalaşma, kapitalistin kârını art-

tardığı için, kapitalist bunu mütemadiyen arttırır. Ama, her makinenin ortaya çıkması, o zamana kadar makinasız, elle iş yapan yüzlerce insanın ister istemez makinenin yaptığı iş karşısında geri çekilmesi, kapı dışarı edilmesi sonucunu getirir.

Evet, makineler çok daha büyüdükçe, çok daha büyük verimler için yüzlerce, binlerce işçi gene bir taraftan işe alınır. Ama, her alınıştta, gene o büyük üretim ve randıman sağlayan makinelerin yaptığı işi artık küçük esnaf yapamadığı, hatta küçük köylü yapamadığı için, artık ondan sonra onlar da iflâsa yavaş yavaş daha süratle girerler.

Bugün bütün büyük şehirlerimizde görülen manzara, hepimizin bildiği gibi, çevreye her tarafımıza sarmış büyük varoşlar, gecekondu, tenekte mahalleleridir. Bunlar nelerdir? Bunlar köyden, kentten, küçük taşra dediğimiz sanayi-
in bulunmadığı bölgelerden küçük üretmen insanların, düne kadar kendi toprağıyla ekmeğini sağlayan insanların işsiz kalmasıyla, şehirlere bir lokma ekme bulmak için akın etmelerinden ileri geliyor. İşte buna yabancı dilde: Enka Proletarizasyon diyorlar, proleterleşme. Türkçesi: İşçileşme.

Bütün geniş çalışan yığınlarımız, bir de bakıyoruz, kapitalizm ezittikçe, arttıkça, büyük yığınlarımız işsiz kalma durumuna düşüyor. Neden? Çünkü, en basit bir olaydır, hepimizin görüp bildiği gibi. Köylü kadının evindeki yünden iplik yapması çok basit bir iştir. Sağlam falan olur ama, onu makine yaptığı zaman, o kadının bir senede yapacağı ipliği bir saatte yapar makine. Ve o nisbette de ucuz olur.

Herhangi bir malın değeri: onun üzerine harcanan insan emeği ile ölçülür, kardeşlerim. Bunu hepimiz bilirsiniz. Emek ne kadar çok yığılırsa bir malın üstüne, o malın değeri o kadar yüksektir. Tabii, köylümüzün küçük atelyesinde yaptığı yün ipliği de, dokuduğu yün kumaşı da çok değerlidir. Ona karşılık, makine ile kapitalistin yaptığı mallar yüzde 99 ucuz duruma düşer.

O ucuz malları sürünce büyük emekçi yığınlarımıza doğru, köylerimize, kentlerimize, kasabalarımıza doğru, elbet oradaki köylü artık: Yeniden ben yünden iplik yapayım, ondan kumaş dokuyayım, çocuk çocuğumu bununla giydireyim, demeye varamıyacak duruma düşer. Ucuz malları almaya başlar. Ve ucuz malı alınca, evdeki çakırık işlemez hale gelir, durur. Sonra, tabii, bu çakırıkla iş kalmaz. Buğdayı da ona göre kapitalist daha randımanlı biçimde elde eder makinelerle, ve ilh. ile.

Ötede Tefeci-Bezirgânlık yolundan köylünün geçimini haraca bağlar. 100 lira verirse, yıl sonunda 200 lira, 500 lira alır. Ben hatırlıyorum: İzmir'de 929 yılında "Hizmet" gazetesi çıkardı. Orda rakamlar görmüştük, o zaman: bire 3 bin.. Evet, Ege bölgesinde Tefeciler, 1 lira verdiği adandan, 3 bin lira karşılık: faizi, hesabı, iskontosu vesairesiyle yığılmış almıştı, o zaman. E, şimdi de zaten, bu kadar belki değilse bile, bire yüz alan Tefeciler, Anadolu'da çok,

Biliyorsunuz.

Bu yükün altından küçük üretmen çıkamaz. Nasıl çıksın? Ama, o yıl için, işte aç kaldık, çoluk çocuk perişan olmasın: Ver ağa, ver tefeci, hacıağa, der. Gider ondan alır parayı. Artık bu yılı geçirelim de hele, Allah kerim, der. Ertesi yıl, hadi ödiyemeyince.. Neyle ödiyecek? Zaten aldığı parayla doğru dü- rüst bir üretim yapamamıştır. Çünkü küçük üretindir. Yüksek faizi ödiyemez. O zaman, gider ağanın karşısına, boynu kırık bükük. E, tarlaları ipotek edeceğiz, der ağa, madem ki veremedin. Ve böylece tarlalar yavaş yavaş Tefeci-Bezirgân- lara geçer.

Tarlasız, topraksız kalan köylüler de, işte hepiniz gibi: acep Türkiye'- nin hangi bölgesinde bir fabrika, bir iş açılmıştır? Oraya gidelim de, bir lok- ma ekmek sağlayalım, dardine düşerler. Artık yorganını, çulunu kapan, büyük şehirlere gelirler. Ve gördüğümüz gibi, teneke evlerde, çamur yapıların içinde çoluk çocuğuyla sürünerek işçileşirler.

Fakat bu işçileşenler, bildiğiniz gibi, büyük sanayiın geliştiği ölçüde, hiç bir zaman tamamen işe girecek bir olanak bulamazlar. Yani, hemen gelir gelmez köyden, iş bulan vatandaşımız hemen hemen k yok gibidir. Aylarda dola- ır. Hele bizim şartlarımızda.

Biliyorsunuz, kapıcı olmak için bile, âdeta bir iltimas bekler. Elinden ge- lirirse rüsvet verir. Yani, ben kapıcılar biliyorum, 5 bin lira borç altına gir- miş, kapıcılık alsın diye. Ayda 2-3 yüz lira ordan gelecek, geçineceğim diye. Satmış tarlasına köyünde falan, gelmiş. Çünkü tarladan hayır yok artık.

İşte bütün bu nedenlerle, özetlersek, demek: İşsizlik âfeti tesadüf, yahut alınyazısı değildir, kardeşlerim. Dünya, topraklar, sular, dağlar, ovalar ve bütün madde varlıkları, Allahın hepinize eşitçe, bol bol verdiği şeylerdir. Biz onları eğer bir avuç hazırcı ve soyguncunun tekeline geçirirsek, onlar da bu çeşit, "işte iş veriyorum işsizlere" deyip, fabrika falan açıp, onları sömür- dükçe, ~~işsizler~~ ister istemez bu sistem, bu düzen insanlarımızı işsizliğin de, Pahalılığın da en korkunç batağı içine düşürür.

Şu halde, İşsizlik ve Pahalılık, gerçekte, bütün dünya için artık çökmek üzere olan bu sistemin sonucudur. Bereket versin böyle bir çağdayız. Artık kapitalizm bundan 70 sene önceki kapitalizm değil, bildiğiniz gibi. Emperyalizm çağına girdi. Gerici ve tekelci çağına girdi.

Bu çağda, ayakta durabilmek için, her gün dünyanın her yerinde en azgınca kanlı serüvenler, maceralar açıyor, savaşlar, ihtilâller, patırtılar kışkırtı- yor. Ve böylece, ayakta durabilir miyim? diye uğraşiyor. Ama, patır patır dö- külüyor, her gün her yerde gördüğümüz örnekleriyle. Onun için önümüz açık. Ka- pitalizm ölüm döşeğine girmiş: "Emperyalizm çağı" ~~den~~, diyoruz buna.

Şu halde, böyle bir çağda, bütün dünyanın tek kurtuluş yolu, ancak, kapita-

lizmin kaçınılmaz surette yarattığı, her gün arttırdığı İşsizlik ve Pahalılık âfeti karşısında, önce bunun nereden geldiğini anlayıp, bununla nasıl savaşılabileceğini bilmemizle çözümlenecektir. Ve bu çözümle, elbette ilk başta, ilk adımda ilgili vatandaşlarımız, bu söylediklerimizden de çıkan sonuçtan anlaşılacağı gibi, İşçi vatandaşlarımızdır.

Birçok aydınlarımız bugün belki bir işçi kadar kazanamıyor. Onu biliyoruz. 30 yaşında hekim çıkıyor. Gidiyor devlet kapısına: 500 lira maaştan başlıyorsun, diyorlar. Şimdi bir çakak bile, işçiliğe girerken, daha en ufak bir uzmanlığı yokken: Ben 300, 500 isterim, diyebiliyor. Ona göre bir büyük kazane olmuyor tabii ama, aydınlar da, sefaletin gırtlığı geçen çamuru içinde debeleniyorlar.

Gençliğimizin bugün bu kadar ateşli hamleler yapmasının nedeni: yarın hayata atıldığı andan itibaren işsiz kalacağını çok iyi bildiği, önceden gördüğü içindir. Temelinde bu yatıyor Gençliğimizin acılarının ve yaptığı kanlı, kan-sız savaşların.

Ama, İşverenle en doğrudan doğruya savaşta, her gün savaşta olan, İşsizlik ve Pahalılık biçimiyle savaşa giren büyük sınıfımız, ister istemez İşçi sınıfımızdır. Ve ancak İşçi sınıfımız, bu kavgayı, bu savaşı gereği gibi benimsediği zaman, dünyayı düzeltecek manivelâ olacaktır.

Ve düzeltiyor. Dünyanın her yerinde İşçi sınıfı, her gün, bütün geniş halk yığınları adına, bu düzeltmeye doğru gereken savaşı, kendisi dahi farkına varmadan yapıyor.

İşçi Sınıfı Ordulaşıyor bir kere, bildiğiniz gibi İşçi, daha fabrikaya girerken, küçük bir savaş birliği halindedir, dikkat edersek. Hepsi az çok eşit, üç beş lira farkla ayna ücreti alar duruma girerler. Yüzü, beş yüzü bir arada çalışırlar. Böylece bir kardeşleşme haystı içine girerler.

Ondan sonra, bu kardeşleşme sayesinde, İşverenin yaptığı bir yığın soğunlar, kötüye kullanmalar, baskılar karşısında derlenip toplanma gereğini duyarlar. E, duyunca, bir araya gelelim derler. Çünkü, İşverenin karşısında çok zayıf teker teker her işçi. Her gün birini alıp attı mı, dışarıda aç kalacak. İşverende böyle korkunç bir güç var. Ona karşı tek tek işçinin savaşması akla sığan bir şey değildir.

Ama köyde olsa, köyde: Boynum bükük, ne yapayım? Kaderim böyleymiş, der, kalır. Çünkü tek başınadır zavallı. Yapacak savaşı yoktur.

Şehirdeki fabrika ve atelye işçisi öyle değildir. Yüzü, beş yüzü bir arada duruyor. İçimizden birini attı mı, yarın hepimizin başına gelecek.. O halde birleşelim, diyor. Ve zaten birleşik durumdadır. Hemen ~~bir~~, en azından bir Sendika kuralım diyor. Ve netekim İşçi kardeşlerimizin her gün yaptıkları da bu.

Bugün, Türkiye gibi dünyanın en geride bırakılmış bir ülkesinde bile, sendika gibi Amerikan ajanlarının, gangsterlerinin yetiştirdiği bir cihaz içinde dahi olsa, örgütlenme çabası, önüne geçilmez bir durum yaratmıştır.

Biliyoruz, Türkiye'de, hiç bir toplum sınıfımız, hiç bir insan kalabalığı-mız, milyonlarca işçinin girdiği ^{gibi} bir örgüt içinde değildir. Ama işçi sınıfı böyledir. Bugün işçi sınıfımız: 1,5 milyon sendika üyesi biçiminde, yazılı bir örgüt durumuna girmiştir. 1,5 milyonluk bir ordu haline gelmiş, demektir.

Böylesine örgütlü, bu kadar birbirini tutan insanların, Türkiye'nin kaderinde söz sahibi, iş sahibi olmalarından tabii hangi sonucu verebilir? Hiç bir sonuç veremez.

Ve işte bugün, işçi sınıfımıza düşen en büyük görev de, bu durumu mertçe karşılamak, sine çekmek ve bunu, işveren sınıfının bütün kalleşliklerine, yalanlarına karşı göğüsleyip sonucuna vardıraktır.

Buna da, biliyoruz, yalnız başına Sendika ile olmaz. Daha başka, daha geniş, Türkiye'nin bütününe göre, dünyanın bütününe göre, orden dersler, ibretler çıkaran örgütlenmeler, birleşmelerle olur ki, ona Siyasî savaş diyoruz.

Yâni, siyaset denilen mekanizma bütün suların başını keser. Eğer biz o suların başını Hacıağalara, onların veletlerine, yahut İşverenlere, onların Avrupa'dan torbayla diploma getirmiş beğciklerine bırakırsak, elbette onlar suyun başını kesecekler (politika yoluyla) ve bize, ancak sendikada işte bir metelik fazla, bir metelik eksik arama kavgasına tavsiye edeceklerdir.

Onu da bittabiî işçi sınıfı her gün biraz daha geliştikçe, fabrikadaki tecrübeleriyle görececek ve ister istemez yeni savaş, politika savaşı alanına geçecektir.

İşte **B**u, bizim küçük görülen, gerçekte Türkiye ölçüsünde ve Dünya ölçüsünde (dünyanın en azından üçte biri ölçüsünde) büyük bir dâvâ demek olan İşsizlik ve Pahalılıkla savaşımız, böyle bir savaştır. Bu savaş sadece ekonomik bir savaş, metelik kavgası değildir. Çünkü o metelik kavgası, bizi o kadar ayrıntılar içinde kaybediverir ki bazen: bir ağacın peşine düşeriz, koca ormanı gözümüzden kaçıtırırız.

Orman: Türkiye ölçüsünde, bütün işçi sınıfımız ölçüsünde, - bir fabrika, bir atelye ölçüsünde değil, - Türkiye'nin 35 milyonu içindeki işçi sınıfımızdır. Onu göreceğiz. O ormanın kurtuluşu, bütün milletin kurtuluşunu getirmekçin, İşverenlerin, Hacıağaların soyguncu politikalarına karşı: çalışanların, namuslu alınteriyle çalışan insanların, hak ve adalet prensibine, - ama çalışan insan adaleti prensibine, - dayanan yeni bir politikasına çıkaracaktır.

İşte **B**izim Demeğimiz, karınca kaderince, İşsizlik ve Pahalılıkla savaşın nasıl bir siyasî savaş olduğunu ve bu siyasî savaşın en çok ve en başta işçi sınıfımız tarafından benimsenilmesi gerektiğini anlatmakçin kurulmuştur.

Ben, kıymetli vakitlerinizi daha fazla işgal etmek istemem. Sözlerim burada bitiyor. Sağolun.